

ботодавців країни, студенти КНЕУ імені Вадима Гетьмана юридичного факультету користуються попитом на ринку праці) тощо.

Крім того, було б доцільно на основі проведеного конкурсу надавати бюджетні місця юридичним факультетам непрофільних вузів.

Таким чином, ми вважаємо, що якість юридичної освіти не залежить від профілю вузу і тому є абсолютно необґрунтованим скорочувати державне замовлення як у профільних юридичних вузах (розпорядженням Кабінету Міністрів України № 416 від 14 квітня 2009 року) так і в непрофільних вузах, зважаючи лише на те, що в університеті імені Тараса Шевченка потрібно вивчати лише гуманітарні науки, в КНЕУ імені Вадима Гетьмана навчати –економістів.

Стаття надійшла до редакції 14.05.13.

Є. П. Коломієць-Людвіг,
старший викладач
кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КЛІНІЧНІ МЕТОДИ ЯК СКЛАДОВА НАЛЕЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТА

Сучасна ситуація з професійною підготовкою юристів у різних країнах світу характеризується тотожними проблемами. Як було відмічено на Міжнародній конференції у Гарварді, ринок юридичних послуг переповнений молодими спеціалістами, водночас відчувається гостра нестача дійсно кваліфікованих, професійних кадрів [1].

Чи не найбільш значимим коренем проблеми якісної підготовки юриста є невідповідність навчальної програми реально необхідним знанням і навичкам. Так, у Японії зазначений фактор спричинив реформу юридичної освіти, спрямовану на наближення програми університетів до реальних вимог професії. У результаті за п'ять років кількість випускників вузів, що успішно здали екзамен на звання адвоката, зросла з 3 % у 2002 р. до 25 % у 2010 р. [1].

Першими під критику підпадають вузи, де юридична освіта не є профільною. Наприклад, у Російській Федерації зниження якості юридичної освіти ще з 90-х років 20 ст. пов'язують з появою численних юридичних факультетів у непрофільних вищих навчальних закладах, де спостерігалась відсутність необхідної матеріальної бази та дефіцит кваліфікованих викладачів. Насьогодні в Росії нараховують 1165 вузів, де готують студентів зі спеціальності «юриспруденція», з них лише 52 навчальних заклади є профільними [2].

Шляхи вирішення зазначеної проблеми, запропоновані та навіть вже реалізовані, — різні в різних країнах: від введення додаткового вступного іспиту для майбутніх студентів юридичних факультетів (Індія), припинення фінансування юридичних факультетів і відміни відстрочки від служби в армії для студентів таких факультетів, введення обов'язкової юридичної практики для випускників (Росія) до припинення з 2013 р. набору на окремі юридичні спеціальності у непрофільних закладах освіти (Республіка Білорусь) [3].

Ми не ставимо за мету даної доповіді порівнювати статистичні дані різних країн в контексті проблем юридичної освіти, зазначимо лише таке: за якістю підготовки фахівців юридичний факультет ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» котрий рік поспіль тримається в п'ятірці лідерів [4]. Причому, у методиці оцінювання критерій «юридична профільність» вузу окремо не виділявся.

Одним із об'єднуючих елементів для профільних і непрофільних юридичних вузів є такий компонент юридичної освіти, як юридична клініка. Саме в юридичній клініці, як структурному підрозділі юридичного вищого навчального закладу (факультету), створеному для практичного навчання студентів-юристів навичкам майбутньої професії шляхом здійснення соціально-орієнтованої правозахисної та право просвітницької діяльності під керівництвом викладацького корпусу [5, с. 68] можна повною мірою реалізувати так звані «клінічні методи викладання права». Під останніми ми розуміємо спеціальні методики навчання, що базуються на особистій зацікавленості студентів і спрямовані на набуття юристами спеціальних знань і навичок, що максимально наближені до потреб їх професійної практичної діяльності [6]. О. Байков до клінічних методів викладання права відносить наступні: самостійне навчання студентів один одного, робота в «малих

групах», знаходження колективного рішення шляхом проведення «мозкового штурму», спостереження та коментування, самооцінка власних дій та оцінка студентами дій один одного, обговорення зразків письмових документів, зустрічі з викладачами-практиками, групове обговорення питань, з якими особисто стикалися студенти. Важко не погодитися з автором, що зазначені клінічні методи ефективно заповнюють прогалини академічної теоретичної освіти та надають студентам безцінну можливість одержання першого практичного професійного досвіду.

Так, протягом січня-травня 2013 р. студентами-консультантами юридичної клініки «Соціальна справедливість» було розглянуто 62 звернення громадян, з яких переважали питання соціального забезпечення (пенсійне законодавство, інвалідність), житлового та сімейного права, складання процесуальних документів. Надавалася допомога також з питань трудового, земельного та міжнародного приватного права.

Консультація клієнта відбувалася в присутності викладача та одного-двох інших студентів. Керівником клініки з самого початку був запропонований своєрідний алгоритм першої бесіди з клієнтом: 1) привітатися, запропонувати присісти, назвати своє ім'я та запитати, як звертатися до клієнта, та пояснити повноваження консультанта юридичної клініки; 2) вислухати проблему, ознайомитися з матеріалами, що вже приніс клієнт; 3) задати уточнюючі запитання та сформулювати проблему, яку необхідно вирішити; 4) *обов'язково* проговорити вголос для клієнта його питання/ проблему та очікуваний результат; 5) узгодити план подальшої співпраці (час і зміст наступної зустрічі (підготовка письмової відповіді/ листа/ процесуального документа, донесення клієнтом необхідних документів тощо). Під час спілкування з клієнтом викладач міг також задавати уточнюючі питання, і, як правило, клієнт доброзичливо ставився до такого втручання.

Одним з проблемних моментів під час спілкування з клієнтом часто виявлявся часовий ліміт, точніше — відчуття його відсутності клієнтом. Тому за певних обставин вважаємо можливим, за рекомендацією деяких фахівців, перед початком бесіди у делікатній формі визначати часові рамки інтерв'ювання, щоб дисциплінувати не тільки консультанта, а й клієнта [7, с. 56]

Після завершення бесіди з клієнтом (уже без його присутності) починалося обговорення справи. Студенти-слухачі долучалися

до обговорення, мав місце спонтанний «мозковий штурм»: зважаючи на зміст питання пригадувалися певні теоретичні моменти, досвід власний або знайомих, практика викладачів тощо. Важливим моментом було висловлювання вражень від спілкування з клієнтом і присутніх студентів, і викладача. Останній надавав поради не лише правового, а й психологічно-комунікативного спрямування, акцентував увагу як безпосереднього консультанта, так і всіх присутніх, на позитивних моментах діалогу та на недоліках.

Такі обговорення стали корисними не лише з професійної точки зору, а й налаштовували студентів-консультантів на командний, корпоративний «дух». З самого початку роботи із певним складом юридичної клініки керівником наголошувалося, що цей колектив — одна «компанія», зі своїми корпоративними традиціями, культурою та мікрокліматом, і саме так повинен ставитися майбутній фахівець до свого робочого місця і колег. Окрім професійний якостей і здорових амбіцій, юридична клініка «Соціальна справедливість» намагається виховувати й доброзичливість до співробітників (навіть конкурентів), і толерантне ставлення до клієнтів, не зважаючи на їх соціальний і в деяких випадках і зовнішній вигляд.

Ефективним елементом діяльності юридичної клініки є можливість спілкуватися з практикуючими юристами — у форматі відкритих лекцій, які можуть відвідувати студенти-консультанти, а також під час консультацій по конкретним справам з викладачами, які паралельно займаються адвокатською практикою.

Зазначений режим роботи юридичної клініки «Соціальна справедливість» за умови збільшення кількості звернень і налагодження практики представництва інтересів клієнтів у судах загальної та адміністративної юрисдикції створює можливість не лише ефективної бази практики для студентів, а й надасть можливість в перспективі створити базу стажування/інтернатури (можливо і на платній основі) для випускників заочного та денного відділення, які мають потребу в отриманні практичних професійних навичок. Цей крок стане належною відповіддю сучасним викликам професії юриста і без сумніву закріпить високий рейтинг випускників юридичного факультету *непрофільного* вищого навчального закладу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Список використаних джерел

1. Міжнародна конференція в Гарварді: юристів у всьому світі готують багато, але погано [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-359/>
2. Песни юристов и песни министров [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ucheba.ru/vuz/5959/article/9953.html>
3. В 22 вузах с 2013 года прекращен набор на первый курс по ряду экономических специальностей [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://profeconomist.by/Novosti.php?ELEMENT_ID=853
4. Рейтинг вузів «Компас»: найкращі юридичні вузи України визначено [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/highschoolrange/14377122.html>
5. *Галай А. О.* Юридична клініка як суб'єкт адміністративних правовідносин / А. О. Галай // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2013. — №4 (138). — С. 66 — 73.
6. Алексей Байков. Санкт-Петербургский институт права имени Принца П.Г. Ольденбургского. Что подразумевать под клиническими методами преподавания права [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1129428>
7. *Вашук О. Л., Гера Р. Ю.* Посібник для консультанта юридичної клініки / О. Вашук, Р. Гера. — Львів: ПАІС, 2008. — 248 с.

Стаття надійшла до редакції 28.05.13.

Є. І. Бондаренко,
асистент кафедри
конституційного та адміністративного права
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕМПІРИЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ЮРИСТІВ

Підготовка кваліфікованих фахівців-юристів була і залишається актуальним питанням гуманітарної освіти. Динамічність суспільних відносин, постійне оновлення законодавчої бази України, реформаційні процеси, що відбуваються у зв'язку з євроінтеграційним курсом країни, зумовлюють необхідність оновлення не тільки навчальних програм, а й зміни підходу до методичної організації навчального процесу майбутніх фахівців-юристів.